inda-Carter als opvolger van pen, borst en fantast?

Naar adem hijgende lezers

Roth: voetzoekers en donderbussen

TIP MARUGG

Op 26-jarige leeftijd debuteert de joods -Amerikaanse hrijver Philip Roth in 1959 met ,,Goodbye. lumbus" (een novelle en vijf korte verhalen) waarin met vlijmscherp inzicht de conflicten van de jood in moderne Amerikaanse gemeenschap satiriek rteert, een eersteling die bekroond wordt met de langrijkste literaire onderscheiding in de V.S., de tional Book Award. Drie jaar later verschijnt etting Go", een kunstkeurige roman van 630 adzijden over de zin van het leven, de lege wereld, de lamming van de geest, die door critici knap doch eurstellend wordt bevonden, het traditionele lot van vele tweede boeken van schrijvers met een opzienrend debuut. Zijn derde boek (1967) met de opzettek misleidende titel ,,When She Was Good" wordt een ote deceptie, niet omdat zijn indrukwekkend hrijverstalent in twijfel wordt getrokken, maar om de houd: een verhaal van 300 pagina's over saaie mensen saaie kleine steden in de Amerikaanse midwest.

Eén jaar later: boem! bats! paf! pang! Het vuurwerk gint. Boek nummer vier: ,,Portnoy's Complaint", de ychoanalitische monoloog van een furieuze onanist bevrijding zoekt van de moordende beklemming van zin (de moeder) en geloof (de rabbi), 274 vrolijkscene bladzijden lang. In 1971, bijna twee jaar vóór t Watergate-schandaal, verschijnt ,,Our Gang", nsanguinische, meedogenloze, doch meesterlijke polike satire op de Amerikaanse president Richard xon, die tegen het einde van het boek in een plastic k (in foetushouding!) wordt gestopt, maar die in het atste hoofdstuk weer ,,sprinlevend" opduikt als degepen tegenkandidaat van satan voor de hoogstepost de hel. Het daaropvolgende jaar reeds boek zes: he Breast", een novelle waarin een kafkaeske geantewisseling plaatsvindt, namelijk de plotse overng van een professor in de literatuur in een... lossale vrouwenborst.

Een nieuw jaar, een nieuw ek, produkt no. zeven, bijna blz. lang, onder een titel die n grotesk is als de metamore in zijn vorig werk, ,,The eat American Novel". Het derwerp is Amerika's tionale sport honkbal, maar boek is een dolle farce die t uitbuiting van alle denkbahumoristische mogelijkheden op uit is alle geheiligde erikaanse mythen ondersteven te gooien. Niet uit te ten presenteert de schrijver 1974 een nieuw huzarenkje "My Life as a Man", een ek met een willens gemutirde structuur, twee-boekenéén, met een thema dat niet, slechts globaal en vaag is men te vatten: een brouwsel n fictie en autobiografie van n man die onder het chieten van psychologische etzoekers en donderbussen op ek is naar... wat? De ideale ouw? Het allervolmaakste asme? Zijn identiteit? De hilip Roth-lezer is wel van es en bloed en vraagt zich odmoe af welke nieuwe ocheltoer er op het variétéogramma staat. Een sciencetion traktaat (of traktatie?) er de invloed van de circumsie van de marsmannetjes op t seksuele leven van de usvrouwtjes en die van de enopauze van de venusvrouwes op dat van de marsmannees? Een verhandeling over leontologie waarin Pierre eilhard de Chardin van zisme wordt beschuldigd? aar Roth geeft zijn lezers spijt. Boek no. negen, Reading Myself and Others", vertaling van Bartho Kriek der de titel van ,,Lectuur van zelf en anderen" bij Meulenff verschenen, is een bundel eressante (ego-) essays: Roth over Roth. Het zijn stukken die in de loop der jaren als artikel of interview in diverse tijdschriften werden gepubliceerd en die nu door de schrijver ,,voor de helderheid en de leesbaarheid en in het belang van mijn eigen zelfrespect" in enigszins andere vorm zijn bewerkt en gebundeld. Degenen die Roth enkel om de lol in zijn verhalen lezen, mogen dit boek rustig overslaan; voor hen die belangstelling hebben voor Roth's opinies en de wijze waarop zijn boeken tot stand komen (conceptie, incubatie en spectaculaire baring), alsmede voor recensenten (,,de critici, de boekbesprekers, de boekjournalisten, de boekbabbels, de luizen van de literatuur" tegen wie de schrijver soms fel van leer trekt) bevat het een schat van achtergrondinformatie op boeiende wijze gebracht door een intelligente auteur, al is het natuurlijk altijd oppassen wanneer een schrijver, elke schrijver, het over zichzelf heeft. Roth's uitmuntende zelfanalyse en - rechtvaardiging dwingen respect af, hoewel een rotcriticus (Rothcriticus) misschien zou durven oppereren dat Roth even geobsedeerd lijkt als de fictieve Portnoy, met dien verstande dat Portnoy's fixatie-object door Roth met twee letters is afgekort tot pen.

Doch wat heeft een schrijver anders dan zijn pen, voor creatief werk in de eerste plaats, maar ook als defensief en aanvalswapen als dat moet. De afgelopen jaren heeft Roth met fors geschut voortdurend gebruik gemaakt van dit weermiddel. Want zijn geesteskinderen brachten hem niet alleen faam en het zoete geluid van rinkelende boekwinkelkassa's, maar ook beschuldigingen van antisemitisme, zelfhaat en beledigend geschrijf over het joodse leven. Roth weet zich meesterlijk te rechtvaardigen en heeft het dan ook merendeels over de discrepantie tussen schrijversintentie en de interpretatie die lezers uit een bepaalde hoek aan zijn werk willen geven, en gaat daarbij fel tekeer, of in die hoek nou een gewone ,,boekbabbel", de formidabele schrijver van ,,Exodus" of een New Yorkse rabbi staat.

De VS bezitten momenteel een groep begaafde joodse schrijvers die een belangrijke plaats inneemt in de hedendaagse literatuur. Torenhoog boven deze groep troont Saul Bellow, die eind vorig jaar de Nobelprijs ontving (en aan wie Roth zijn boek opdraagt). Roth verdeelt de joods-Amerikaanse schrijvers in kampen: zij die het oude oosteuropese thema van de jood omringd door machthebbers en zowel zichtbare als onzichtbare kwade demonen niet willen loslaten, zij die de jood de nieuwe ,,onware" rol van vechter en triomfator willen toebedelen, en zij die een beeld trachten te geven van de ,,echte" jood die het schrikbewind dat in hemzelf woedt, tracht te doorbreken en tegen de voorwerpen van zijn woede rebelleert (en vaak ten onder gaat).

Roth zou Roth niet wezen

wanneer hij niet ook dit boek bravissimo besluit met het afsteken van een rot (h) je: een literaire amalgatie van werkelijkheid en mogelijkheid waaruit blijkt dat Franz Kafka niet in 1924 op 40-jarige leeftijd in Kierling bij Wenen aan tuberculose stierf, zoals uw encyclopedie vermeldt, doch dat hij 70 jaar oud was toen hij in 1959 in een longkliniek in New Jersey overleed! Hetgeen de moede, verwoede Rothlezer zich wederom doet afvragen: wie wordt de opvolger van de brave Lucy Nelson, de overspelige Epstein, de onanist Alexander Portnoy, de borst David Kepesh, de fantast Word Smith? Zal Roth blijven verrassen en choqueren door de virtuositeit en bravoure waarmee hij totnogtoe in boek na boek extravagante en turbulente onderwerpen heeft gehanteerd? Volhardt hij in dit soort versatiliteit die in de uitoefening van bepaalde beroepen (een Wim Kan b.v.) noodzakelijk is, doch voor een schrijver fataal kan zijn?

Wordt boek numero tien een met bijbelteksten doorspekte biografie van president Micha Carter die in twaalf afleveringen van het tijdschrift Playgirl wordt gepubliceerd en waarin de president onthult dat hij ter inkrimping van het regeringsapparaat zichzelf gedurende zijn tweede ambtsperiode heeft veranderd in een olienootje en thans als pindamet-ingebouwde-minicomputers vanuit het Witte Huis de United States of America bestiert en leidt naar het omineuze jaar 1984? Of wordt opus tien een sprookjesbundel met het kol nidree als motief?

Of zal Philip Roth de roman schrijven die hem de sedert 1959 plaats zal doen innemen tussen de grootmeesters van het woord op papier?